

תורה ודעת

יו"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים' ❖ גליון 84 ❖ פרשיות דברים - ואתחנן ❖ מנחם אב תשס"ח

בעניינא דיוסא בין המצרים

מתורתו של רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א

גולה אחר גולה גלתה יהודה

ואחרי התבוננות מבחינים אנו בהבדלים שבין כל שלב ובהשתלשלות הירידה מגלות לגלות.

א) 'גלות מצרים' היה משמעותו ומטרתו לא להניח לעם ישראל לקום ולבנות את עצמו, עוד בטרם היה לעם כאשר רק התעתד לכוון את מציאותו כבר באו עלינו אומות העולם - אשר מצרים ייצגו אותם באותו שלב - ולא הניחו לעם ישראל לזקוף את ראשם, ועומק הדבר הוא שאומות העולם אינם יכולים לסבול את הרוממות הנשגבה הצפויה לעם ישראל מאת ה', אשר בא לקחת אותם לו לעם מתוך כל אנשי העולם. ומבקשים המה לסכל את התכנית הגדולה בעודה באיבה ולעקור את הכל.

ביציאת מצרים קם העם ונעשה למציאות קיימת, עם ישראל נגאל מן השעבוד אשר כבש את מציאותו וקיומו של העם תחת עול העבדות, הקב"ה גאל אותנו ועשאנו לעם עצמאי ובן חורין, עם שיש לו תרבות עצמאית של נשיאת שם ה' ודגל הטוב והראוי, וזכינו לרוממות הגדולה להיות עם ה' ולקבל תורתו הקדושה.

נגאלנו על כרחם של מצרים ועל אפם וחמתם של אומות העולם, אולם אי נכוונתם לקבל את תופעת העם הנבחר ושאיפתם העזה לחסל את הכל מעולם לא פסקה מאומות העולם, שלהבת השנאה רק לובתה ביתר עוז מאז מעמד הר סיני, כאשר הדבר החל להתממש בהופעת כבוד ה' על עמו, ואז ירדה שנאה לאומות העולם, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו.

ב) 'גלות בבל' היתה גלות שונה במהותה

מתוך ריבוי המאורעות שבאו ונתרגשו עלינו נתבלטו ביניהם הגלויות העיקריים שבהם, שכל יתר הפורעניות והגזירות הם תולדות והמשך של גלויות מרכזיות אלו. והם א. גלות מצרים ב. גלות בבל - חורבן בית ראשון. ג. גלות אדום - חורבן בית שני. ובתוך הגלות ידועים ביותר שני מאורעות גדולים שהיוו ציון דרך והתפתחות חדשה. והם - ד. גירוש ספרד. ה. השואה.

והנה בהתבוננות במאורעות ובעומק משמעותם, נראה כי כל הגלויות הללו אינם מאורעות ופורענויות שחזרו על עצמם פעם אחר פעם, ורמז לדבר 'לא תקום פעמיים צרה' (נחום א.ט.). אלא יש כאן התחדשות של שלב נוסף ושונה שלא היה עד כה. שהרי צרת הגלות הראשונה כבר באה עלינו ועדיין שוררת, ואם כן כאשר באה גלות נוספת אין היא חזרה של אותה גלות אלא יש כאן משמעות של תוספת התחדשות בעומק הצרות, ירידה נוספת בבור הגלויות ועוד מצב של שפלות במעמדינו. כל תקופת גלות המאוחרת יותר, הריהי שלב יותר עמוק, עוד ירידה אחורנית בשפל המדריגה ואבדן נוסף של מעלות.

עם ישראל לכל אורך קיומו רצוף בגלויות ובפורעניות רבות, מאז ראשית כינונו ולאורך כל ימי קיומו עברו עליהם כמה וכמה גלויות וגזירות רעות ורדיפות אין מספר. וכמו שנתבאר בחז"ל שהדרך להגיע לטובה הגדולה היא על ידי מירוק וזיכוך - 'תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא' (ברכות ה.).

מרגע שנכרתה עם אברהם אבינו ברית בין הבתרים, כאשר הובטחה מאת ה' יצירתו של עם ישראל, מיד נפלה עליו אימה חשיכה ונאמר לו 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדם וענו אותם ארבע מאות שנה'. ואחר כך כאשר בני ישראל חטאו הוצרכו עוד ליסורים נוספים וגלויות, וכדכתיב - 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם' (עמוס ג.ב.). וכל אלו מביא הקב"ה על עם ישראל כאב המייסר את בנו בכדי למרקם לצרפם ולזככם להטיבם באחריתם, במטרה להביאם אל מצבם הנעלה והנשגב המיועד להם.

גליון זה נודב

לעילוי נשמת

הגאון רבי דוב מאיר ב"ר אליהו צבי קרויזר זצ"ל
ראש ישיבת פרעשבורג וסיקוריא ובעמח"ס "דבר המלך"
נלב"ע ביום ז' מנחם אב תשס"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

הנוצח ע"י בנו ידידנו הנכבד והיקר, רודף צדקה וחסד
מעמודי התווך של קהילתנו
הרב החסיד ר' ראובן קרויזר שליט"א

אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבון העולמים אימתי את גואלני. אמר להם, לכשתרדו לירידה התחתונה, אותה שעה אני גואל אתכם. שנאמר (הושע ב,ב) ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו. אמרו בני קרח, בירידה התחתונה אנו. כמה דאמור, (תהלים מד,כו) כי שחה לעפר נפשנו. מה כתיב אחרי, קומה עזרתה לנו (מדרש תהילים מזמור מה).

והנה בדור האחרון אחר השואה אף שהוקל תוקף הגזירות, עדיין אנו בגלות ועדיין מתחדשים על ישראל מאורעות והריגות כתוצאה משנאת ישראל הפורחת כצרת בכל האומות, ועדיין עומדים עלינו לכלותינו ואין אנו יודעים מה ילד יום ירחם ה', ועל הכל פצענו האנוש, כאשר לדאבון לבנו, רוב עם ישראל מנותקים מהתורה והאמונה, והנורא מכל שהם מתבוללים בין האומות ואובדים מעם ישראל. ועיינו מיחלות לגאולה השלימה והנצחית כאשר אבינו מלכנו יושיענו ויגאלנו מכל צרותינו וישבור עול גלויותינו, ויפיע עלינו בגאון עוזו להניח שכינתו בתוכינו ולבנות בית מקדשינו ולהביא עלינו את כל היעודים שהובטחו לנו.

השלב האחרון של הגלות יהיה במלחמת גוג ומגוג, מאבקם של כל הגויים אשר ינסו בפעם האחרונה למנוע את צמיחתו המוחלטת והגדולה של עם ישראל להיות מנושאים על כל העולם במדריגה הרמה בדביקות עם ה'. וכמו שמפורש על ידי הנביאים בספרי הנ"ך בארוכה.

דומה מלחמה זו במשמעותה לגלות מצרים, גלות מצרים היתה כאשר עם ישראל אך החל לצוץ ולפרוח מעל פני האדמה, ומצרים ביקשו למנוע זאת ולא עלתה בידם. מלחמת גוג ומגוג תבוא כאשר עם ישראל יעמוד לפני עלייתו הגדולה אל מקומו הנאות בפיסגת העולם כאשר הם מבורכים בכל המעלות והשפע והברכה וה' בראשם, ואז יבואו כל העמים למלחמה על ירושלים במאמץ למנוע זאת בכח הזרוע, להילחם בישראל ולא לאפשר להם להגיע אל מעלתם הרוממה ודרגתם הנשגבה הראויה להם, או אז תבוא מפלתם הגדולה והסופית, כאשר יתגלה כבוד ה' ויגוף אותם סביבות ירושלים, ותבוא גאולת ישראל השלימה והנצחית, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

נערך ע"י הרב י. מ. ו.

שנים, לפתע גורשו מאות אלפי יהודים מארץ גדולה. הרי הוא מהווה גם ציון דרך בכללות מצב ישראל בגלות. עד לגירוש זה, ככל שהיו ישראל מוכים ונרדפים ונהרגים וכבושים בעול גזירות קשות עדיין היו רשאים לשבת בארצות הגויים והיה להם מקום בעולם. אולם הגירוש היווה אות לתקופה חדשה בהם האומות אינם מניחים להם לשים מנוח לכף רגליהם.

גירוש ספרד היה המפורסם והגדול שבגירושים, אולם בעטיה של גזירת מלכות ספרד אירעו גירושים בארצות נוספות, שכן אז החל שלב נוסף בגלות עם ישראל, שאחרי שכבר אבד את ישיבתו בארצו כעם מאוחד, עתה מאבד גם את עצם זכות ישיבתו באיזה מקום בעולם.

לא זו בלבד שניטלה ארצינו מאתנו למושב לנו, אלא לא הניחו לנו מקום מנוחה בעולם. באמרם לישראל קומו צאו מתוך ארצותינו אל אשר תשאכם הרוח, והושלכו אל הים ואל המדבריות, ורבים אבדו ומתו בדרכי הנוד. והנותרים נדדו מארץ לארץ עד אשר מצאו איזה מנוח לתקופת זמן עד שהתעוררו גויי הארצות ההם לגרש את יהודיהם.

ה השלב האחרון אשר הוא הנורא מכל, היה בימי 'השואה' האיומה, לא רק שאין מניחים אותנו להיות במקום כלשהו במדינות העולם, אלא באו לאבד את עצם מציאותנו, אין די להם שלא נשב במדינותיהם אלא עתה שוללים את כל עצם זכותנו להתקיים, 'לכו ונכחדם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד', גזרו ואף בצעו את מלחמת ההשמדה נגד עם ישראל בכדי למחות ולחסל את הוויית עם ישראל מן המציאות, עצם קיומינו מפריע לעולם. ולדאבוננו הצליחו להפיק זממם, ולולי עמד לנו ה' כמעט לא נשאר שריד ופליט מן העם.

שלב זה הוא כבר הירידה האחרונה שאין אחריה עוד ירידה. שהרי כבר באו לעקור את עצם קיומינו, ואין שייך יותר גרוע מזה. ועתה לא נותר אלא לצפות לגאולה השלימה, אשר בוודאי תהיה בקרוב. וכדאייתא במדרש **- כל זמן שישראל בירידה התחתונה הם עולים ראה מה כתיב ועלה מן הארץ אמר דוד** (תהלים מד) **'כי שחה לעפר נפשנו דבקה לארץ בטננו אותה שעה** (שם) **קומה עזרתה לנו ופדנו למען חסדך'** (שמו"ר א,ט).

מגלות מצרים, נבוכדנצר כבש את עם ישראל במטרה שיהיו נשלטים תחתיו, שאיפתו היתה לשלוט על העם הנכבד ובכך להעצים את תוקף מלכותו. ולכן הגלה אותם לארצו לבבל בכדי לכבשם תחתיו ולהשתמש בהם לצרכו ולהשתלט עליהם, וכמו שהיה בגלות יכניה שלקח נבוכדנצר את מיטב העם לבבל לעבוד את ארצו, ומתוכם לקח אף עבדים לשרת לפניו כמו חנניה מישאל ועזריה ודניאל. בכך נתייחד אופייה של גלות בבל שמני אז אבדה עצמאותו של עם ישראל וירד קרנם, אלא הם כבושים תחת האומות והריהם כעבדים לשרתם.

והנה גם אחרי הפקידה כאשר הכריז כורש מלך פרס כי הוא מתיר להם לעלות לירושלים, עדיין נשארו כבושים תחת ידו של כורש ולא חזרה לישראל עצמאותם הראשונה וכמו שאמור עזרא - **מימי אבותינו אנחנו באשמה גדולה עד היום הזה ובעונותינו ניתנו אנחנו מלכינו כהנינו ביד מלכי הארצות בחרב בשבי ובביזה ובבושת פנים כהיום הזה. ועתה כמעט רגע היתה תחינה מאת ה' אלוקינו להשאיר לנו פליטה וגו' כי עבדים אנחנו ובעבדותינו לא עזבנו אלוקינו ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס וגו'.** (עזרא ט,ז-ט).

גזירת הגלות הראשונה שנעשו כבושים תחת האומות, לא פסקה עדיין אלא שתוקף גזירת הגלות פג מעט כאשר נפקדו לבנות את הבית השני.

ג) 'גלות אדום' כבר לא באו לכבוש את ישראל תחתיהם כיחידה אחת, אלא היתה מטרתם לאבד ולפזר את העם ולגרשם שלא יהיו מקובצים יחד בארץ אחת, וזה שלב יותר נורא וגלות יותר עמוקה שאינם מרוכזים יחדיו אלא מפוזרים בכל העולם, ומאז נעשו ישראל גרים בעולם ומאבדים את כל אחדותם וצביונם כעם.

חוץ מעצם הדבר שאבד מאתנו מציאותנו כעם מאוחד היושב על אדמתו, הרי פיזור זה מביא גם לגזירות ורדיפות כאשר בכל מקום בהם נמצאים הריהם זרים ושנואים ואנשי המקום מכים בהם ומצרים את צעדיהם. ולאורך הדורות התרחשו לאין סוף עלילות ורציחות ומסעי הרג ושמד נגד עם ישראל.

ד) 'גירוש ספרד' לבד מהיותו מאורע מרכזי בשל היקפה הגדול של הגזירה שאחרי 'תור הזהב' שבו ישבו היהודים בשלוה לאורך

פרשת דברים

איתא בגמרא (מגילה לא): דמשנה תורה משה מפי עצמו אמרין. ותמהו המפרשים שהרי אמרו בגמרא - כי דבר ה' בזה זה האומר אין תורה מן השמים ואפילו אמר כל התורה כולה מן השמים חוץ מפסוק זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו זהו כי דבר ה' בזה (סנהדרין צט.). וכתבו הרמב"ם - האומר שאין התורה מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה אחת, אם אמר, משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה (הלכות תשובה פ"ג הלכה ח').

ומצינו בביאור דבר זה שלשה מהלכים מגדולי האחרונים.

בספר 'אוהל יעקב' להמגיד מדובנא כתב - שאלתי את פי מו"ר הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד מו"ה אליהו מוויילנא זצוק"ל, מה ההבדל בין התורה הקדושה ובין משנה תורה, ואמר לי כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גורנו של משה, לא כן ספר דברים היו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים, אשר אחר שהקב"ה אמר אל הנביא היום, וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, וא"כ בעת אשר דיבר הנביא אל העם כבר היה נעתק ממנו הדיבור האלוך, כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבינו ע"ה בעצמו (פרשת דברים).

ולפי דבריו נמצא, שחומש דברים, דרגת הנבואה שבו היא קטנה ממדריגת הנבואה שנאמרו בה שאר ספרי התורה. עיי"ש שהאריך בטעם הדבר.

ברם, בזה גופא נמצא, כי בעצם מעלת נבואת משה היתה בחומש דברים עליה וגילוי מדריגה יותר נעלית. שהרי לגבי נבואת כל הנביאים איתא שאין הנביא יכול להוסיף מצוות - 'אלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה' (שבת קד.). והנה בכל החומשים נוספו מצוות מפי הגבורה שנאמרו מאת הקב"ה בעצמו, אבל בחומש דברים נתחדש שבנבואת משה רבינו אף כאשר לא היה בדרגה של שכינה מדברת מתוך גורנו, אלא היה אומר נבואת עצמו כשאר הנביאים, בכל גדלה מעלת נבואתו שבכוחו להוסיף ולחדש מצוות, שהרי הרבה מצוות נתוספו בחומש דברים.

אמנם בספר 'נפש החיים' ביאר באופן אחר, שגם חומש דברים נאמר על ידי שכינה מדברת מתוך גורנו, ואדרבה דרגת נבואת משה באמירתו את חומש דברים, הוא נעלה ממדריגתו שבאמירת שאר החומשים, שכתב - ולזאת היה משרע"ה מוכן כל רגע לנבואה כמ"ש עמדו ואשמעה וכו' והיה הולך וגדול בזאת המדרגה כל עת עד שעלה בידו וזכה אליה קודם סלוקו מן העולם, בשלימות היותו אפשרי בכח האדם לזכות בעודו בזה העולם. כמו שמצינו במשנה תורה בפרשת ויהי אם שמוע שתחלה אמר 'לאהבה את ה' אלוהים', ותיכף לו בפסוק שאחריי אמר בלשון מדבר בעדו 'ונתתי מטר ארצכם', שהוא הנותן והפועל. כי התבטל בעיני עצמו ממצואות כלל, ורק השכינה לבד המדברת לכן אמר 'ונתתי'. וזהו שאמרו ז"ל 'שכינה מדברת מתוך גורנו של משה', וכמו שאמר הכתוב 'פה אל פה אדבר בו' ולא כתיב 'אלי' אלא 'בו', בתוכו ממש.

ועיין בחתם סופר שביאר את העניין באופן אחר, ולפי דרכו שווה סוג ודרגת הנבואה של חומש דברים כמו שאר החומשים - משה רבינו נתן אל לבו לומר כל משנה תורה כמו שהיא כתובה לפנינו בלשון עצמו ולא ציוהו ה', ואז בראש חודש שבט כשעמד לומר דברים המסודרים דיברה שכינה מתוך גורנו כל אותם הדברים כלשונו ממש. ולא שינה הקב"ה מלשונו שסידר לעצמו (חתם סופר מהדורת שטרן ד"ה ויהי בארבעים).

וגם לפי דבריו יש כאן גילוי של מדריגה עצומה שהשיג משה דווקא כאן, שהרי משה הוא שסידר לעצמו את כל הדברים הללו, והסכימה שכינה על ידו הן לתוכן הדברים הן ללשונו כפי שהוא.

ולפי כל הפירושים נמצא שיש בספר דברים דרגה מיוחדת של 'משה מפי עצמו אמרין', והיינו מה דאיתא דספר דברים הוא שורש תורה שבעל פה עיין ספר 'פרי צדיק' (ראש חודש שבט - אות ו) שהביא כן בשם הזהר (ח"ג דף רסא,א). שזה עניינה של תושבע"פ שהחכם אומר דברים מדעתו ומסברתו, אולם באמת הם גילוי רוח הקודש שהושפע עליו מאת ה'. כמו שכתב הרמב"ן - אע"פ שניטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה, אלא יודעים את האמת ברוח הקודש שבקרבם (חידושי הרמב"ן בבא בתרא יב.). ויש בזה בחינה מסויימת שהיא יותר מנבואה, כמו

שאמרו שם בגמרא 'וחכם עדיף מנביא'.

*

והנה בכל כ"ד כתבי הקודש, הספרים שמסופר בהם קורותיהם ודברי ימיהם של ישראל, פותחים כולם באות וי"ו כדי לבטא שכולם הם המשך לסיפור של כלל ישראל עם הקב"ה מאז בראשית. וכמו שפותח ספר יהושע 'ויהי אחרי מות משה', וכן ספרי שופטים שמואל ומלכים מגילת רות ומגילת אסתר וכו', פרט לספר דברי הימים שהוא עצמו פותח מתחילת ימי בראשית 'אדם שת אנוש' ולכן אינו פותח בוי"ו. אולם ספרי הקודש שכתוב בהם דברי הנביאים ומוסריהם, אינם פותחים בוי"ו כיון שאינם באים כהמשך הסיפור של קורות עם ישראל, אלא הם ספר של דברי הנביא עצמו מה שניבא דברי נבואה ומוסר לעם ישראל. כמו 'דברי ירמיהו' 'חזון ישעיהו' 'דברי קהלת'

וכמו כן ספרי התורה שמות ויקרא במדבר, פותחים בוי"ו שהם המשך אחד מאז בראשית. אולם צריך לבאר מאי טעמא חומש דברים אינו פותח בוי"ו רק 'אלה הדברים'.

ובפשטות ניתן לומר שספר דברים דומה בזה לספרי הנביאים שתוכנם דברי מוסר שבאים בפני עצמם, כמו 'דברי ירמיה' כנ"ל. אכן עדיין צריך ביאור שהרי גם דברי משה שבו הם חלק מדברי קורות הימים של עם ישראל באותה תקופה, וגם יש בספר דברים כמה מאורעות של משה ועם ישראל עד פטירתו של משה. ומחמת כן היה צריך להתחיל בוי"ו בהיותו המשך לחומשים הקודמים.

אמנם לפי מה שנתבאר לעיל דספר דברים יש בו דרגת נבואה שונה משאר החומשים, יש לומר שהטעם שהוא פותח בלי וי"ו, היינו כדי להורות כי למרות שכולם הם תורה ונאמרו על ידי משה, בכל זאת שונה הוא מהחומשים האחרים ד'משה מפי עצמו אמרין'.

ועיין 'רבינו בחיי' ריש ספר דברים שכתב - ויש לך להתבונן עוד למה התחיל הספר הזה במלת 'אלה', ולא אמר 'ואלה הדברים', כיון שהכל קישור אחד בוא"ו, אבל זה יורה כי הספר החמישי הזה אף על פי שהוא מיוחד עם הארבעה הראשונים והכל קשר אחד ובנין אחד, הנה הוא ענין בפני עצמו. ואולי כוונתו למה שכתבנו.

פרשת ואתחנן

א. והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. (ו,ו).

המצוה של קריאת שמע בבוקר ובערב הנלמדת מ'בשכבך ובקומך' נחלקו בראשונים אם מחשיבים את שני הקריאות בבוקר ובערב כשני מצוות נפרדות, או ששניהם נמנים כמצוה אחת.

שיטת הבה"ג והרמב"ם שהיא מצוה אחת, מכיון שעניינם אחד, וגם מטעם שכתוב 'ודברת בם' פעם אחת על שני הקריאות גם על 'בשכבך' וגם על 'בקומך' וכמו שכתב הרמב"ם בפתיחה להלכות קריאת שמע 'מצות עשה אחת והיא לקרות קריאת שמע פעמים ביום'. ודעת הרמב"ן (בהשגותיו לספר המצוות) שהם נחשבים שני מצוות מכיון שאין מעכבים זה את זה וזמנם שונה. וכן כתב בהשגותיו (בסוף ספר המצוות) - **ושני תמידין וקטורת בוקר וערב וקריאת שמע נמנים שתיים שתיים שהן מצוות אינן מעכבות זו את זו וזמנה של זו לא זמנה של זו כמו שכתבתי סוף שרש יא.** (ועיין בביאור הגרי"פ פערלאוו לספר המצוות לרס"ג שהאריך בזה במצוות קריאת שמע עשה ג-ד).

והנה פלוגתת הראשונים היא לעניין מניינם בתרי"ג המצוות, אכן יש בזה משמעות גם להבנת גדרי הדברים בכל מצוה ומצוה, אם היא מצוה אחת של שני חלקים או שכל אחת מצוה בפני עצמה. וגם דלפי הסוברים שהוא מצוה אחת אזי אם לא קרא אחת מהקריאות הרי כללות המצוה מחוסרת ופגומה, כיון שלא נתקיימה בשלימותה. אבל אם הם שני מצוות, אזי חסר לו מצוה אחת, אולם את הקריאה השניה קיים בשלימותה.

ובביאור דעת הרמב"ם דס"ל שהיא מצוה אחת כתב ב'קנאת סופרים' - (על ספר המצוות להרמב"ם שורש ט) **בשורש יג העלה הרב שהמצוות לא ירבה מספרן כמספר הימים שתחייב בהם המצוה ההיא ופשוט הוא דאף בהכפל המצוה פעמים רבות בכל יום לא ירבה מספרן מחמת זה.** כלומר שאין הכוונה שהיא מצוה אחת כוללת שיש בה שני חלקי קיום, אלא כל קיום הוא מצוה בפני עצמה אלא שחוזר חיוב קיומה שני פעמים

בכל יום.

וזה תמוה דאין זה דומה למצוה הנכפלת בכל יום, שבמצוה הנכפלת מתקיימת אותה מצוה עצמה, מצד אותו הציווי המחייב אותה. אבל בקריאת שמע הרי נבדלת המצוה בשני לשונות 'בשכבך' ו'בקומך'.

ואכן ב'לב שמח' (על ספר המצוות שורש יא) נחלק עליו בהבנת דעת הרמב"ם, ומפרש דמה שכתב הרמב"ם שהיא מצוה אחת, היינו שמצוות קריאת שמע היא מצוה אחת הכוללת את שני הקריאות בכל יום. וכתב - **והמצוה עצמה זאת היא לעשות דבר אחד לחצאין מחציתה בזמן אחד ומחציתה בזמן אחר וכו'.** וקריאת השמע של שחר היא עצמה של הערב, שהיום מחברן ויום הוא שנתחייב בזה ובזה והכל אחד. וכן משמע מהשגות הרמב"ן שהבין כן בדעת הרמב"ם.

ולפי זה ששני הקריאות הם מצוה אחת, יש לעיין מהו סדר קיומה של המצוה השלימה, האם התחלת המצוה היא בערב בעת השכיבה, והשלמתה היא בבוקר ב'בקומך', וכפי סדר המעט-לעת שהיום הולך אחר הלילה. או שתחילתה בבוקר בעת הקימה וסיומה בערב ב'בשכבך', כפי סדר יומו והנהגתו של האדם.

והנה מלשון הפסוק דכתיב 'בשכבך ובקומך' משמע לכאורה שמצוה זו התחלתה היא בזמן שכיבה והשלמתה בזמן קימה. וכן משמע לשון הרמב"ם - **פעמים בכל יום קוראין ק"ש בערב ובבוקר שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזה הוא לילה ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום** (הלכות קריאת שמע פ"א ה"א).

אכן לאמיתו של דבר נראה שהתחלת המצוה היא בבוקר וחלקה השני הוא בערב. שכיון שהפסוק שממנו למדין מצוות ק"ש עוסק בדרך סדר החיים היומיומי של האדם 'שכיבה' 'קימה' וכן 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' שהם ענייני סדר החיים של האדם. ומפורש להדיא שמטרת המצוה שסדר חייו של האדם יהיה מוקף ורצוף כולו בהכרזה של קבלת עול מלכות שמים, והרי בסדר יומו של האדם הקימה קודמת לשכיבה, על כן נראה שסדר המצוה הוא תחילה בקומך ואחר כך בשכבך.

ומה שכתבה תורה תחילה 'בשכבך' יש לומר שכיון שהתורה מדברת אל האדם כשהוא ער ושומע, וא"כ הרי נמצא שתחילה יפגע

ב'בשכבך' ורק אחר כך יגיע ל'בקומך'. ולכן העמידה תורה את דבריה בסדר זה.

ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא בגמרא ריש ברכות על המשנה הפותחת בדין קריאת שמע של ערבית - **מאי שנא דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא, תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך ובקומך, וכו', ואי בעית אימא יליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד.**

ועיין שם בתוס' שביארו מה היה ההו"א בקושיית הגמרא מהיכי תיתי דליתני שחרית ברישא וכתבו - **כדאשכחן בתמיד דכתיב של בוקר תחילה.** ותמיהו המפרשים על תירוצם, דהא בתמיד שניהם בתוך היום בבוקר ובין הערביים, ובזה וודאי שהבוקר קודם. אבל בקריאת שמע הרי הוא ביום ובלילה, ומה מוכיח מתמיד לקריאת שמע. ונדחקו המפרשים בביאור דברי הגמרא מהיכי תיתי להעדיף ולהקדים את ק"ש של שחרית לפני ק"ש של ערבית.

ולפי דברינו מבואר הדבר שפיר, כי מכיון שמצוות ק"ש וסדר קיומה הוא תחילה בעת הקימה שמתחיל האדם את סדר יומו, וכאשר מסתיים סדר יומו בטרם שכבו הוא חוזר וקורא ק"ש של ערבית. ולכן פשיטא להגמרא דהיה למתניתין לפתוח בהתחלת המצוה ואחר כך לבאר הלכות חלקה השני של המצוה. ותירצו שכיון דכתיב הכי בפרשה, או משום שכך הוא סדר המעט-לעת, לכן נקט התנא סדר זה. והיינו שיש סיבות צדדיות שגרמו לתנא להתחיל בק"ש של ערבית, אבל גם אחר תירוץ הגמרא, עיקר סדר המצוה הוא, תחילה ק"ש של שחרית ואחר כך ק"ש של ערבית.

*

אמנם מצוות זכירת יצי"מ דבעינן להזכיר ביום ובלילה, כדילפינן מדכתיב כל ימי חיך לרבות הלילות (ברכות יב). בזה נראה שסדר קיום המצוה הוא תחילה בלילה ואחר כך ביום, משום שבזה תלתה התורה גדר המצוה ב'יום', ומרבין ש'כל ימי' שגם בלילות יאמר יציאת מצרים, כלומר שכל חלקי היום יהיה בהם זכירת יצי"מ. ומכיון שבסדר המעט-לעת הלילה קודם ואחר כך בא היום, הרי ממילא שמצוה זו התלויה ב'יום', סדר קיומה הוא תחילה בלילה ואחר כך ביום.

ונראה פשוט דמצוות זכירת יציאת מצרים

פעם אחת שאלתי למורי ז"ל, איך היה אומר לי שנפשי היתה כ"כ מעולה כנז"ל, והרי הקטן שבדורות הראשונים, היה צדיק וחסיד, שאין אני מגיע לעקבו. ואמר לי, דע לך, כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם, רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול בכמה מצות גדולות שבדורות אחרים כי בדורות אלו הקליפה גוברת מאד מאד לאין קץ, משא"כ בדורות ראשונים.

שער הגלגולים - הקדמה לח

שמעתי משל מתוק מפי אדמו"ר הרב המגיד דק"ק ראויני (המגיד ממעזריטש) זלה"ה והוא שאנו רואים שכעת אשר אנחנו בגלות המר יש בני אדם שזוכים לרוח הקודש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו צריכים השבעות והתבודדות רב כידוע כדי שישירו הנבואה ורוח הקודש. ואמר משל נפלא ומתוק למשל המלך שהוא במקום כבודו בביתו בחצירו בפלטין שלו ויבא איזה אוהב המלך וירצה להזמין לסעודתו לביתו אזי בוודאי יכעוס עליו המלך כי אין זה כבוד של מלך לצאת מפלטין שלו לבית אחרים גם אם יהיה הסעודה גדולה עד למאוד. ובלתי אפשרי שיזמין את המלך לביתו עד שיכין כל הכנות ויעמיד מליצים ופרקליטין גדולים שימצא חן בעיני המלך שיבא לסעודתו. אבל כשהמלך נוסע בדרך ורוצה ללון בדרך אזי כאשר ימצא מקום נקי באכסניא נקי אף אם בית המלון הוא בכפר אם הוא רק נקי אזי זה בית מלון ללון שם והנמשל מובן ממילא בזמן שבית המקדש קיים והיה שכינת כבודו בבית קדשי הקדשים אזי אם היה אדם רוצה לשאוב רוח הקודש או נביאות היה צריך עבודה גדולה כמו שמצינו בשמחת בית השואבה ששם היו שואבים רוח הקודש. אבל עתה בגלות המר הגם השכינה קדושה גלתה עמנו ובעוונותינו הרבים היא נע ונד בארץ ותשוקתה מאוד מצוא מקום דירה לשכון בה. ואם מצאה מנוח מקום נקי אדם שהוא רק נקי מעבירות וחטאים אזי שם היא דירתה ודפח"ח.

ספר נועם אלימלך - פרשת וישב

המשך בעמוד ח'

במצוה זו מעכב את חלקה השני, אולם צורת המצוה מורכבת משני החלקים.

והנה דברי הבה"ג צריכים ביאור, שהרי כמו שנתבאר אין המצוה מחולקת רק בצורת קיומה ואופן כתיבתה בתורה, אלא לכאורה בעצם גדר מהותם ומטרתם יש הבדל בין תש"י לתש"ר, שתש"י באה להיות 'לאות' והתש"ר באים להיות 'לטוטפות', הרי שגם עניינם ותוכנם שונה זה מזה. וא"כ וודאי שיש להחשיבם לשני מצוות נפרדות.

והנראה בזה דדעת הבה"ג דבשורש הדבר גם התפילין של ראש באים בעיקרם לשם 'אות', אלא שנתנית אות על הראש צריכה היא להיות בצורת קישוט.

ובדומה לפסוקים במשלי - **נצור בני מצות אביך, ואל תטוש תורת אמן. קשרם על לבך תמיד, ענדם על גרגרותך.** (משלי ז, ב). ששם הרי וודאי תוכן הפסוקים הוא משל להיות דבוקים בדברי התורה והמוסר שיהיו תמיד תוססים בלבם. וכאשר עסוקים ביחס ללב כתב 'קשרם על לבך', ואילו כאשר התייחס לגרגרות מתאים הלשון 'ענדם'. וכמו כן בתש"ר צורת הקשירה על הראש יש לה להיות באופי של תכשיט והיינו טוטפות, אולם ביסודו גם התפילין של ראש עניינם 'אות'.

ובאמת דבר זה הריהו מפורש בתורה. כי בפרשת קדש לי כל בכור, אין כתוב על של ראש, אלא 'ולזכרון בין עיניך' (שמות יג, ט). וזכרון משמעותו כמו אות, דהיינו ציון וסימן שיזכור חובתו. הרי להדיא שגם תפילין של בין עיניך עניינם אות וזכרון, אלא שכאמור אין זה מנוגד למה שהוא טוטפות, כי המטרה של התפילין הוא להיות לאות וזכרון, רק כיון שהוא על הראש יש עליו להיות באופי של טוטפות.

וכן מוכח מהא דדרשת חז"ל (עירובין צו). ששבת ויו"ט לאו זמן תפילין מדכתיב 'והיה לך לאות' יצאו אלו שהן גופן אות-קאי גם על תפילין של ראש.

ומכיוון שס"ל שעניינם ותוכנם של תש"י ותש"ר הוא אחד לכן אזיל בזה לשיטתו, דכל המצוות שקיומם נכפל ועיקר עניינם אחד, נחשבים למצוה אחת.

נערך ע"י הרב י. מ. ו.

ביום ובלילה לכו"ע נחשב למצוה אחת, ואף להראשונים דס"ל דמצוות ק"ש היא שני מצוות, שאני מצוות זכירת יציאת מצרים שאין נזכר זכירת הלילה מפורש בתורה, אלא נלמד מריבוי הכתוב 'כל ימי', הרי שאין זכירת הלילה עומדת בפני עצמה אלא היא מצורפת לזכירת היום, והיא הרחבת המצוה של זכירת היום, שגם זמן הלילה יהא לה זכירה בפני עצמה.

ב. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטוטפות בין עיניך (ו, ז).

גם במצוות תפילין נחלקו הראשונים אם מחשיבים את התפילין של-יד והתפילין של-ראש, כשני מצוות נפרדות, או ששניהם נמנים כמצוה אחת. ועיין בביאור הגרי"פ פערלאו לספר המצוות לרס"ג (עשה ה-ו) שהאריך בזה.

והנה גם הרמב"ם שבקריאת שמע נוקט ששני הקריאות הם מצוה אחת (כאמור לעיל), אבל בתפילין ס"ל שהם שני מצוות. ומונה אותם בספר המצוות לשני מצוות (מצוה יב ומצוה יג), וכן בפתיחה להלכות תפילין - (א) להיות תפילין על הראש (ב) לקשרם על היד.

והסברא בזה פשוטה, שאף שתוכן הפרשיות שווה, אולם קיומם מצוותם שונה, שזה מצוותו על היד וזה מצוותו על הראש. וגם צורת הציווי נכתבה בתורה באופן נפרד זה מזה שבתפילין של יד כתיב 'וקשרתם לאות על ירך', ובתפילין של ראש כתיב 'והיו לטוטפות בין עיניך'. ושאיני בזה מקריאת שמע, שבה כתוב 'ודברתם' פעם אחת על שני הקריאות גם על 'בשכבך' וגם על 'בקומך'. אבל בתפילין כתיב 'וקשרתם' על היד וציווי נפרד של 'והיו' על הטוטפות בין עיניך.

יתירה על כך לא רק שהציווי ניתן בלשון נפרדת, אלא גם גדרם ומטרתם שונים זה מזה, שתפילין של יד מטרתה היא להיות 'אות', ואילו התפילין של ראש באים במטרה של 'טוטפות'.

אמנם שיטת הבה"ג שגם תפילין של ראש ושל יד מצוה אחת היא, ואזיל בזה לשיטתו דבכל מצוה שיש בו כמה חלקים שתוכנם אחד, נחשבים למצוה אחת. ואף שאין מעכבות זו את זו היינו שאין חלק אחד

'ועל מנוחתם יקדישו את שמך'

איגרת שלומים

ראשית אודה לך על איגרתך המאירה, עודנה בכפי בלעתיה ודובשה מתוק לחיכי. כי על ידה נגעתי בנפשך היפה המבקשת כל דבר אמת, נייח נפשא עבדתא לי, כאשר הודעתני את אשר שלחת אלי, כי הם חידושי ימי בין הזמנים - אשר לא סרו ממחוזך. ואמרתי זה רעי, זה ידידי, אשר שם חלקו מיושבי בית המדרש ורץ לחיי העולם הבא.

אכן מה מאד סערה נפשי בעת קראי מה שכתבת בדם ליבך בשולי האיגרת, עלי מעט הצאן הנטושים לפני הארי - מזליה דהאי ירחא. גדודי נערים תורניים, אשר הליכותיהם שונות - ולא לטובה. דיבורם הוחלף - ולא לשבח. נפשך נקעה, ואחוז הקבס. כי הם מבליטים ומדגישים את הווי ההתפרקות וההפקרות אשר הם טובעים בו, באחזם בקרנות מנוחת בין הזמנים.

ודע ידידי, כי פשר הדבר הוא בכך: שנדע ונבחין, כי שתי מידות בבן ישיבה, כי ישנם מהולכי בית המדרש, שבעונת הלימודים - הלא המה מאירים כספירים. אך כאשר הם חונים ברפידים, הרי הם מושלכים הישר ללוע הנביבות האיוולת והריקנות. ושמה, יחוגו ינועו כשיכור וכל חכמתם תתבלע.

ואילו רבים מבני התורה אשר אזנם קשובות לקריאת משה רבינו ע"ה 'מי יתן כל עם ה' נביאים' ושגור בפיהם האמור בכתבי הקודש עלי 'בני נביאים', נפשם יודעת כי 'רוחי אשר עליך - ודברי אשר שמתי בפיו' הם תרי רעין דלא מתפרשין. ובזאת יבואו לעסק חכמת התורה - העדיפה ליה מנבואה, כאשר לתורתם ישנה נרתיק של קדושה. או אז, גם במנוחתם יקדישו את שמו יתברך, כי גם אם נתרפתה לשעה ספירת תורה, עדיין ספירת רוח ה' - כדקאי קאי, האצילות והעדינות מפניהם לא ימוש.

חברי היקר, ראה ראיתי מה שהוספת לספר במכתבך: כי פנית אל אחד הנופשים, והבעת את תמיהתך עליו, והוא ענה לך: איזה טענה יש לך, ומה פסול מצאת בכך - שאנו עוסקים בטיול בארץ ישראל, בהתבוננות בפלאי הבריאה, או בצעידה על גדות נחלים המושכים את הלב?

על דברים אלו אומר, כי שוברם בצידם. כי הלא ארץ ישראל קרויה 'גיא חזיון'. כי לכך נוסדה, להביא את הבאים בשעריה להשגות רוח הקודש ונבואה. כנעימת הלוי הפורט בכינורה: 'מקום אשר רוח אלוקים שפוכה על בחיריך' 'אוויר נשמות אוויר ארצך'. (פיטו 'ציון הלא תשאל')

היהודי הנלבב בקראו בתורה על מעלת ההבטה במרחבי ארץ ישראל [ירש ואתחנן] ובלמדו על שבחו של המהלך בארץ הקודש, הרי הוא שומע בזה קול הקורא אליו, לדרבנו לאחוז בטכסיסי השראת רוח הקודש. והוא מפנים את תפקידו להיות מרכבה לשכינה.

וראה, כי אין לך מכחיש ומתנגד תקיף לרגשי קודש ורוחניות, יותר מהשוטטות העקלקלה, בקול ענות תפלות וגעיית הוללות. הצטרפות לחיק הכסילים של המתהוללים, מהווה הפניית עורף לד' אמותיו של המהלך בארץ הקודש.

גם ההתבוננות בהוד פלאי הבריאה, הרי טבעה לכבוש הלב בהשתאות מהדר גאון כבוד ה'. נעים זמירות ישראל, בטרם

צאתו מן הקודש בבואו לחתום את מזמור "ברכי נפשי", הוא קורא 'יערב עליו שיחי - אנוכי אשמח בה'. כי כאשר לב האדם נתון לחזות בנועם בריאת ה' - בעין טהורה, הרי הוא מתעלה למדרגת 'אני לדודי ודודי לי', דהיינו הידיעה כי היוצר ב"ה מקשיב לזמירותיו יחד עם האושר בעצם הופעת שכינת עוזו.

ולמדנו, כי אם האדם בהביטו בתפארת תבל ומלואה, בא ע"י כך שפיו זועק: 'יערב עליו שיחי אנוכי אשמח בה' - הרי הוא בכלל מדרגת 'ברכי נפשי'. אך הטובל בעולם החולין והחומר אזי מסך עכור מטשטש את אופק ראייתו ומעכבו מלהבחין בהשתקפות אור השכינה בתוככי היקום.

למעלה מכך, סוד החיבור למדרגת 'ברכי נפשי' היא לחוש את התום הטהור והצחצחות של בריאת כפיו של אלוקי העולם, כי רק הנשאב אל הזך הצח ובר הלב - וסולד עמוקות מכל ריח עכור ונדנד חטא, הוא טועם את מתיקות זיו העולם. והוא אשר נאמר בחתימת הפרק 'יתמו חטאים מן הארץ' הנפש הנוהה, עוקבת, ומחפשת, ומתענגת משלל גווני חכמת הבריאה, - נולד בה שאיפה ודרישה לראות את היכל הבריאה - צרוף ומלוטש מכל רושם ריעותא.

וזה מה שמסרו לנו המפרשים, עפ"י חז"ל: כי דוד המלך ע"ה, בעת אשר סיים שירת הבריאה הרגיש כי אין שבחו וברכתו במלואו - כל עוד ישנם עושי עוול בעולם. ולכך דיבר בקדשו - כי כאשר 'יתמו חטאים מן הארץ' ורשעים עוד אינם, אזי, תברך נפשי את ה' - בהלל שלם מפואר ומחודש.

מכאן עולה הזעקה: היוכלו המשוטטים במקום אשר שועלים יהלכון ושאון כסילים יהמיון, להסכין בקש את השראת רוח טהרה העולה מטללי אורות זוהר בריאת ה'.

ההליכה על גב הנהר אף היא, מסוגלת לפתוח ערוץ הנשמה לפכות מעיינות השיר והשבח לאדיר במרום.

ומבואר בחז"ל כי אף שאין נבואה אלא בארץ ישראל, מ"מ, ליד נהרות שהם מקומות טהרה, הקב"ה נגלה גם בחוצה לארץ, כי הנהר מטהר במראה. וסגולתו להשראת רוח הקודש כמו ארץ ישראל. הרי לנו: כי דווקא המקום אשר נועד להביא את הצופה בו לרוממות, נסוב - ע"י שוכחי אלוהים - למקום פורקן ושממון מרוסק.

יש לחוש על אלו אשר פוגשים במראות ארץ הקודש בעודם מלופפים בהבלים. ומציצים בהדר גאון הבריאה במבט של חולין, שבכך נפסד וכהה ההרגשה, וגם כאשר תבוא שעה יפה אשר יבקשו דעת, ויאמר להם החכם האמיתי: הביטו וראו מה נשגב המראה, הם יפתחו לעומתו זוג עיניים תמהות ויאמרו מה אתה שח?

ואכן ישנו סוג אופי של חופש אשר בחטא יסודו, ועוברים בזה על אזהרת 'אל תקנא ברשעים' - הם גויי הארץ הבהמיים אשר בהפקירא נחא להן. בסיימם עונת הלימוד השנתית הם שבים אל קיאם ונהנים מזוהמת החומר מנת חלקם וגורלם. אך אנו בני קל חי מרוממים אנו מהן מרחק שנות אור.

אשריך ידידי אשר נענית לקריאת החכם מכל אדם - 'בני אל תלך בדרך איתם מנע רגליך מנתיבתם'

בידידות אמת ניצחית וברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורים

אליהו הכהן

ביאת כלב בן יפונה לחברון

א

זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה, ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו, יען אשר מלא אחרי ה' (דברים א, לו). בסיפור שליחת המרגלים לארץ ישראל מתואר כיצד תרו המרגלים את הארץ לכל ארכה, ממדבר צין בדרום עד לבא חמת בקצה הצפוני של הארץ, ובין הדברים נאמר (במדבר יג, כב): "ויעלו בנגב ויבוא עד חברון ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק...". הלשון 'ויבוא עד חברון' ביחיד, הבאה לאחר 'ויעלו בנגב' בלשון רבים נדרשת על ידי חכמים, כמובא בפירוש רש"י: "כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא ניסת לחבריו להיות בעצתם".

והנה, דברי הדרש שכלב הלך להשתטח על קברי אבות, אלו מדברי אגדה ואינם מפשוטו של מקרא שלא פרט כלל את מטרת הביאה, וכדרכם של חכמים באגדה. אולם עצם הקביעה כי 'ויבוא עד חברון' מוסב על כלב לבדו, הרי היא נלמדת מפשוטם של המקראות (וראה פירוש אבן-עזרא ורשב"ם), שכן אף להלן (יד, כד) נאמר: "ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה", ומשמע לכאורה שזו הבטחה מיוחדת לכלב שינחל חבל ארץ מסויים שהוא לבדו הגיע אליו, ולא הבטחה כללית על הארץ כולה שיזכה להיות בין נוחליה ומנחיליה לזרעם (ראה פירוש הספורנו על אתר).

כמו כן בפרשתינו (א, לו) חוזרת התורה על הבטחה זו, בהקדם: "זולתי כלב בן יפונה הוא יראנה" - היינו הארץ כולה, ובכך מוציאה אותו התורה מכלל הדור ההוא שימות במדבר, ולאחר מכן מוסיפה הבטחה מיוחדת על נתינת חלק מסויים בארץ: "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבניו יען אשר מלא אחרי ה'".

ונמצא שעם היות שלא נתפרש בתורה שכלב הוא שהגיע עד חברון, מכל מקום בצירוף שני המקראות, הראשון המתאר ביאתו של אדם יחיד עד חברון, והשני שבו הבטחה לכלב על חלק מיוחד בארץ, אנו למדים שבכלב הדברים אמורים.

והנה בספר יהושע (יד, ו-טו) הדברים מפורשים יותר. שנאמר שם - **ויגשו בני יהודה אל יהושע בגלגל ויאמר אליו כלב בן יפונה הקניזי אתה ידעת את הדבר אשר**

דבר ה' אל משה איש האלוקים על אודותי ועל אודותיך בקדש ברנע. בן ארבעים שנה אנכי בשלוח משה עבד ה' אותי מקדש ברנע לרגל את הארץ ואשב אותו דבר כאשר עם לבבי. ואחי אשר עלו עמי המסיו את לב העם ואנכי מלאתי אחרי ה' אלוקי. וישבע משה ביום ההוא לאמר אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה לנחלה ולבניך עד עולם כי מלאת אחרי ה' אלוקי. ועתה הנה החיה ה' אותי כאשר דבר זה ארבעים וחמש שנה מאז דיבר ה' את הדבר הזה אל משה אשר הלך ישראל במדבר ועתה הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה. עודני היום חזק כאשר ביום שלוח אותי משה ככוחי אז וככוחי עתה למלחמה ולצאת ולבוא. ועתה תנה לי את ההר הזה אשר דיבר ה' ביום ההוא כי אתה שמעת ביום ההוא כי ענקים שם וערים גדולות בצורות אולי ה' אותי והורשתים כאשר דיבר ה'. ויברכהו יהושע ויתן את חברון לכלב בן יפונה לנחלה. על כן היתה חברון לכלב בן יפונה הקניזי לנחלה עד היום הזה יען אשר מלא אחרי ה' אלוקי ישראל. ושם חברון לפני קרית ארבע האדם הגדול בענקים הוא והארץ שקטה ממלחמה.

הרי מפורש שחברון ניתנה לכלב מכח ההבטחה שניתנה לו לאחר חטא המרגלים, ומתוך שהוא לבדו הגיע אליה בבואם לתור את הארץ.

ב

אלא שמתאור הדברים בספר יהושע ניתן ללמוד על עומק הענין שבהליכתו של כלב לחברון, ועל היותה חלק מן הויכוח שבינו לשאר המרגלים. קודם לכן יש לשים לב שעל כלב לבדו נאמר "עקב היתה רוח אחרת עמו" ולא על יהושע שאף הוא כמותו לא נטל חלק בחטא המרגלים, ומכל מקום לא זכה להבטחה מיוחדת (וראה פירוש רמב"ן ועוד שהתקשו בכך).

ונראה בזה שטענות המרגלים לא עסקו בטיב הארץ המובטחת, כי אם בסיכויים של ישראל לנצח את תושביה. בדבריהם הדגישו שהארץ 'זבת חלב ודבש', אלא ש... (= אפס כי...) 'עז העם היושב בארץ'. בנקודה זו התווכח איתם כלב, וכדבריו לבני ישראל 'אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צילם מעליהם וה' אתנו'.

ניתן להניח שהפחד שאפף את המרגלים

מעם הארץ העז היה בליבם מיד עם כניסתם לארץ וראו את תושביה ואז אחזה בהם אימה, ומשום כך לא העזו להיכנס אל חברון, מקום מושבם של ילידי הענק, אחימן ששי ותלמי. למרות שתרו את הארץ לכל ארכה, בכל זאת אל חברון - היא "קרית הארבע" (בראשית לה, כז), הידועה בארבעת גיבוריה הענקיים - לא ההינו המרגלים להכנס.

לא כן כלב, שרוח אחרת היתה עימו. בבטחונו בה' לבש גבורה והלך לבדו לחברון, להוכיח לשאר המרגלים כי יכול נוכל לאותם גיבורים, ילידי הענק. זוהי, אם כן, ההדגשה שבכתוב 'ויבוא עד חברון' - ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק, היינו, כלב לבדו ההין להכנס אל חברון, תחום הטלת אימתם של הענקים.

מעתה מובן מאד מפני מה זכה כלב להוריש ולרשת את חברון, לא רק כקבלת שכר מידה כנגד מידה, כי אם מאחר שהוכיח את גבורתו ובטחונו תחילה בכניסתו יחידי לחברון, שעה שהאימה שיתקה את שאר המרגלים, משום כך זכה להשלים את המלאכה, להכרית את אותם ענקים ולרשת את העיר. זוהי ההדגשה בכתוב - **את הארץ אשר דרך בה, המקבילה לכתוב (דברים יא, כד) - כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה, שאין במשמע דריכת רגליים בעלמא, כי אם לשון כבישה וכיבוש.**

ומכוונת מאד מעתה טענתו של כלב ליהושע, בשעה שמבקש לעלות לכבוש את חברון, - **עודני היום חזק כאשר ביום שלוח אותי משה ככוחי אז וככוחי עתה למלחמה ולצאת ולבוא. ועתה תנה לי את ההר הזה אשר דיבר ה' ביום ההוא כי אתה שמעת בצורות אולי ה' אותי והורשתים כאשר דיבר ה'.** מה ענין כוחו דאז לעתה? ובכלל, לשם מה דרוש היה כח וגבורה בריגול הארץ? אלא שכלב מזכיר באזני יהושע את כוחו וגבורתו באותה שעה, לתור לבדו את חברון עיר הענקים, ועל כך מציין כי ככוחו אז, כן עתה נכון הוא לעלות ולהוריש את ילידי הענק שבחברון.

[ניתן ללמוד זאת אף מן הלשון 'כי אתה שמעת ביום ההוא כי ענקים שם'; יהושע לא ראה את הענקים שבחברון, אלא רק שמע עליהם מפי כלב. אולם לשון המרגלים 'ונהי בעינינו כחגבים' יש לומר שכוונו על שאר תושבי הארץ, או ששקר ענו, או שסמכו על תיאורי כלב בשובו מחברון.]

בעקבות הרועים

המשך מעמוד ה'

כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכמו כן בגלות שאין יכולין לקיים כל המצות כראוי. מ"מ לפי מצב האדם יוכל להיות שבגלות מקיימים המוטל עלינו יותר משהיה בזמן המקדש שהרי מצינו חטאים גדולים בזמן המקדש. כי כפום גמלא שיחנא והקב"ה מדקדק עם הקרובים אליו כחוט השערה.

שפת אמת - משפטים תרנ"ז

שמעתי מרבינו הקדוש (מאיזביצ'א) זצ"ל שאמר בשם הרבי ר' בינם זצלה"ה שאמר שאף שהדורות אצל נקודת החיים שבלב מתרחב תמיד ונעשה מזוכך

בכל פעם בגלות יותר. ואמר רבינו הקדוש שהיה לו זה לדבר חדש כששמעו בפשיסחא ואחר כך מצא הדבר מפורש בכמה דוכתי ולא פירש לן איה מקומן. שם פרשת ואתחנן - אות כא

בדורות אלו אין צריך יגיעה כל כך כבדורות ראשונים ונקל לבוא למדריגות מיד שהגיע למדריגת עצמו. אבל לעומת זה היה מעלת הראשונים שהיו ממקום יותר גבוה וכל כך מכביד עלינו היצר אותה יגיעה מועטת בדורינו כהשתדלות המרובה שלהם. צדקת הצדיק - אות קסה

הודעה משמחת

בס"ד, מנחם אב תשס"ח

אנו מודיעים בזה לציבור חכמי ורבני קהילתנו הקדושה שליט"א כי הכרך השמיני של המאסף התורני "מאורות ירושלים" אשר בעז"ה אנו מתעתדים להוציא לרגל כ"א אדר תשס"ט

יוקדש בעז"ה על: ענייני אורח חיים א'

הנהגת אדם בבוקר, ציצית, תפילין, ברכות ק"ש ותפילה, נשיאת כפיים, קריאת התורה, בית הכנסת, נטילת ידים וסעודה, ברכות הנהנין, מנחה וערבית.

[משנה ברורה חלקים א' ו' (סימנים א-לט)] בסוגיות הגמרא ובירורי הלכה וכן ענייני אגדה

כונים אנו לחכמי ורבני קהילתנו שליט"א, להגדיל תורה ולהאדירה, להשתתף בכתבת מאמרים למאסף התורני, הן בבירורי הלכה הן בבירורי שמעתא, והן במאמרי אגדה, הערות והארות, שאלות ותמימות וכו'. כמו"כ אפשר לשלוח תגובות על מאמרים שנתפרסמו בקובצים הקודמים.

אפשר לשלוח מאמרים עד ראש חודש שבט תשס"ט

החכם עיניו בראשו לנצל את ימי בין הזמנים לכתבת ועריכת החידושים, וזריזין מקדימין.

אפשר לשלוח חומר למערכת ע"י הנציגים בבתי המדרש, בכללים ובקהילות המקומיות. או ישירות לידי חברי המערכת, וכן לתא פקס 15352-7633911

ביקרא דאורייתא

מכון "קהל עדת ירושלים"

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה לידידי היקר והחשוב הבח"ח נחמן רובינפיין הי"ו לרגל אירוסיו עב"ג בשעת"מ ברוך בקר

ברכת מוֹל טוב

לידידי היקר והחשוב, המוסר נפשו למען שגשוג קהילתנו בעידה"ק בית שמש ובפרט בקמחא דפסחא הרב פנחס אברהם שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות חיים מאיר בלוי דוד כהן

קהל עדת ירושלים

מתוך רגשי גיל וחווה הגו לשגר את ברכתנו המאליפות קדם הגו גביר יקירי, העמלים ללא לאות למען הצלחת הקהילה ושגשוגה ה"ה הרה"ג רבי שמעון סירוטה שליט"א מראשי ונמיסדי ת"ת צאן קדשים ולהרב פנחס אברהם שליט"א ממייסדי הקמחא דפסחא בעירו לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יחד רצון שיגדלו ויפרחו לאילני רכרי בכרם בית ישראל אברכי הקהילה

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה לידידי היקר והחשוב הבח"ח נחמן רובינפיין הי"ו לרגל אירוסיו עב"ג בשעת"מ ברוך בקר

תודותנו וברכותנו נתונות

לידידי היקר והחשוב הרב בנימין בלוי שליט"א אשר תרם עבור הוצאת הגליון לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבת במז"ט

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה מעומק ליבנו אל ידידנו הנעלה איש הדסד ועתיר הבעש, אשר שם לילת כימים להצלחת ושגשוג הקהילה בכלל ובפרט במסגרת המפעל הכביר 'קמחא דפסחא' ה"ה הרב פנחס אברהם שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות ברכתנו בזה צרופה שיעדל ויפרח לאילנא וכרברא בכרם בית ה' ברוקה ובהערכה אברכי קהל עדת ירושלים בית שמש

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה לידידי היקר והחשוב הבח"ח נחמן רובינפיין הי"ו לרגל אירוסיו עב"ג בשעת"מ שמואל ברוך חשין

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לידידי היקר והחשוב הרב אליעזר גוטפרב שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות משפחת גוטפרב

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, כליל המעלות, אהוב למקום ולבריות, נעים הליכות הבח"ח נחמן רובינפיין הי"ו לרגל אירוסיו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה לידידי היקר והחשוב הבח"ח נחמן רובינפיין הי"ו לרגל אירוסיו עב"ג בשעת"מ משפחת רובינפיין

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה מעומקא דליבא לידר נפשי הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות שמעון ברגמן

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב מעומק הלב

שלוחה בזה לידידנו היקר והחשוב, נחמד למעלה ונעים למטה הרב שמואל ב"ר קרישעבסקי שליט"א לרגל נישואי בתו עב"ג בשעת"מ

ברכת מוֹל טוב

שלוחה בזה לידידי היקר והחשוב הרב שמואל ב"ר חשין הי"ו לרגל הולדת בתו במז"ט ברוך בקר - נחמן רובינפיין

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לשאר בשרינו הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יעקב סגל

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לשאר בשרינו הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יעקב סגל

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לשאר בשרינו הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יעקב סגל

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לשאר בשרינו הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יעקב סגל

ברכת מוֹל טוב

שגורה בזה לשאר בשרינו הרה"ג ר' שמעון סירוטה שליט"א לרגל היכנס בנו לטעם עול מצוות יעקב סגל

בשבת והודיה לבוכ"ע מתכבדים אנו להזמיןכם להשתתף בשמחת הבר מצוה של בני בכורי העלם היקר משה יהושע נ"י שתקיים א"ה ביום רביעי פרשת ואתחנן י"ב אב תשס"ח באולם 'מנוחה ושמחה' חזו"א 13 בקללת אורחים משעה 8.30 נשמח לארחכם משתתפים בשמחתנו בברכה שמעון סירוטה הזמנות פרטיות לא נשלחו כלל.

כתובת המערכת: המגיד ממערזש 25/16 ביתר עלית * תא פקס 15352-7633911 * תא קו"י 02-5022852 * דוא"ר toravadat@gmail.com